

Pani
Katarzyna Wawrzak
Zastępca Głównego Lekarza
Weterynarii
Główny Inspektorat Weterynarii
ul. Świętokrzyska 20
00-002 Warszawa

Wasze pismo z dnia: 18.06.2026r.
Znak: WChZZ.432.303.2026

Nasz znak: DWW-063/68/26(2)

Data: 26.06.2026r.

Dotyczy: odpowiedź na pismo WChZZ.432.303.2026 z dnia 18 czerwca 2026 r. w sprawie opinii naukowej dotyczącej roli wilka (*Canis lupus*) jako potencjalnego rezerwuaru wirusa afrykańskiego pomoru świń (ASFV) w środowisku naturalnym.

Szanowna Pani Minister,

W odpowiedzi na pismo WChZZ.432.303.2026 z dnia 18 czerwca 2026 r. dotyczące udziału zwierząt wolno żyjących, w tym szczególnie wilka (*Canis lupus*) w potencjalnym rozprzestrzenianiu wirusa afrykańskiego pomoru świń (ASFV) w środowisku naturalnym, poniżej przedstawiam opinię naukową opracowaną przez specjalistów Państwowego Instytutu Weterynaryjnego – Państwowego Instytutu Badawczego w Puławach, dr hab. Macieja Franta, prof. Instytutu oraz dr Katarzynę Podgórską.

I. Wilk (*Canis lupus*) w Polsce: dane populacyjne, ekologia i bariery fizjologiczne istotne dla oceny ryzyka szerzenia się ASFV

Wilk szary (*Canis lupus*) jest gatunkiem objętym ochroną ścisłą na mocy przepisów krajowych oraz gatunkiem chronionym w EU. Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego, populacja wilków w Polsce liczy aktualnie około 5100 osobników (GUS, stan na 2024 rok), co plasuje Polskę wśród krajów europejskich o największej liczebności tego gatunku. Największe zagęszczenia odnotowuje się w województwach: podkarpackim, wielkopolskim, lubelskim, lubuskim, oraz zachodniopomorskim, a więc w rejonach pokrywających się z zasięgiem występowania dzika i obszarami objętymi ograniczeniami w związku z ASF.

Wilki żyją w grupach rodzinnych (watahach) liczących przeciętnie od 4 do 8 osobników, zajmujących areały osobnicze od kilkuset do ponad 1000 km². Charakteryzują się wysoką mobilnością dobową – przemierzają od 20 do 60 km na dobę – oraz zdolnością do dalekodystansowej dyspersji, sięgającej nawet kilkuset kilometrów od miejsca urodzenia

(Marucco i wsp. 2022). Ta właśnie cecha biologiczna legła u podstaw hipotez o potencjalnej roli wilka jako rezerwuaru patogenów przenoszonych drogą pokarmową, w tym ASFV.

Podstawę pokarmu wilków w Polsce stanowią dzikie ssaki kopytne, głównie jelen szlachetny i sarna, a udział dzika (*Sus scrofa*) w diecie wilków waha się, w zależności od obszaru i pory roku, od około 7 do 21% masy spożytego pokarmu. W lasach gospodarczych zachodniej Polski, cechujących się najwyższymi zagęszczeniami dzika, udział ten może sięgać 23–43% (Okarma H. 2015; Nowak i wsp. 2011). Wilki żywią się również padliną, co w kontekście epizootii ASF jest istotne z punktu widzenia potencjalnego kontaktu ze szczątkami zakażonych zwierząt. Zazwyczaj jednak upolowaną lub znalezione zwierzę konsumują na miejscu, a zapasy „magazynują” w bezpośredniej bliskości miejsca żerowania, w promieniu kilkuset metrów (Okarma H. 2015).

Z fizjologicznego punktu widzenia istotną rolę odgrywa wysoka kwasowość soku żołądkowego wilka (średnie pH dla psowatych $2,2 \pm 0,44$, w fazie głodzenia 1,1–1,8) (Lui i wsp. 1986; Beasley i wsp. 2015). Stanowi to skuteczną barierę biologiczną dla wielu patogenów pokarmowych i – jak opisano w dalszej części opinii – jest jednym z kluczowych mechanizmów fizjologicznych decydujących o braku przeżywalności ASFV (próg inaktywacji pH 3,9) w przewodzie pokarmowym wilka.

II. Hipoteza dotycząca wilka jako potencjalnego rezerwuaru ASFV – stan wiedzy naukowej

W przestrzeni publicznej i medialnej pojawiają się pytania dotyczące możliwości roli dużych, mobilnych mięsożerców – w tym wilka – jako potencjalnych pośrednich rezerwuarów wirusa ASFV. Dotychczasowe wyniki badań naukowych przeprowadzonych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej nie potwierdzają tej hipotezy.

Kluczowe badanie w tym zakresie stanowi praca Szewczyka i wsp. (2021), zrealizowana przez naukowców z Uniwersytetu Gdańskiego i Uniwersytetu Warszawskiego. Przeanalizowano 62 próbki kału wilków pobrane na terenie Polski, w strefach wyznaczonych jako obszary utrzymywania się ASFV. Zbiór obejmował 20 próbek potwierdzonych na obecność szczątków dzika, z czego 13 pobrano w bezpośrednim sąsiedztwie miejsc, w których wilki zaopatrzone w obroże telemetryczne żerowały na padłych dzikach. Wszystkie analizowane próbki kału dały wynik ujemny w kierunku DNA ASFV. Jednocześnie osiem z dziewięciu tusz dzików, na których żerowały monitorowane wilki, było ASFV-dodatnich. Wyniki te jednoznacznie wskazują, że wirus nie przeżywa pasażu przez przewód pokarmowy wilka (Szewczyk i wsp. 2021).

Mechanizmem fizjologicznym leżącym u podłoża tej inaktywacji jest wysoka kwasowość soku żołądkowego wilka. Zgodnie z danymi Lui i wsp. (1986), uzyskanymi bezpośrednio u psowatych (pies domowy jako model dla wilka), pH żołądkowe w fazie głodzenia wynosi 1,1–1,8. Beasley i wsp. (2015) w systematycznym przeglądzie obejmującym 68 gatunków potwierdzili, że uogólnione mięsożercy – do których zalicza się wilk – wykazują średnie pH żołądkowe na poziomie $2,2 \pm 0,44$. Obydwie wartości pozostają znacznie poniżej progu pH 3,9, przy którym następuje inaktywacja ASFV, co stanowi skuteczną barierę biologiczną uniemożliwiającą przeżycie wirusa po spożyciu zakażonego materiału biologicznego.

III. Rola wilka oraz innych gatunków drapieżnych jako czynnika ograniczającego krążenie wirusa w środowisku

Zgodnie z danymi Friedrich-Loeffler-Institut (FLI), poza świniowatymi, inne ssaki – w tym wilki – nie są podatne na zakażenie wirusem ASFV, a w ich organizmach nie dochodzi do jego

namnażania. Choć teoretycznie nie można całkowicie wykluczyć mechanicznego przenoszenia wirusa (np. na okrywie włosowej), znaczenie tego mechanizmu uznaje się za marginalne ze względu na istotne bariery behawioralne.

Wilki wykazują regularne zachowania pielęgnacyjne (ang. *grooming*), które ograniczają możliwość utrzymywania się materiału zakaźnego na sierści. Ponadto, w przeciwieństwie do niektórych drapieżników, nie transportują pokarmu na duże odległości – zdobyczone konsumowane jest zazwyczaj w miejscu jej pozyskania lub w jego bezpośrednim sąsiedztwie. Ogranicza to potencjalny zasięg przemieszczania fragmentów zakażonych tusz (FLI 2018).

Empiryczną podstawę oceny roli padlinożerców w epidemiologii ASF stanowi badanie Probst i wsp. (2019), przeprowadzone przez Friedrich-Loeffler-Institut z użyciem fotopułapek na 32 tuszach dzika w Niemczech. Autorzy wykazali, że zdecydowana większość materiału zakaźnego konsumowana jest przez ssaki i ptaki padlinożerne (jenot *Nyctereutes procyonoides*, lis rudy *Vulpes vulpes*, kruk *Corvus corax*, myszołów *Buteo buteo*) bezpośrednio w miejscu znalezienia tuszy. Przypadki oddalenia się zwierzęcia z fragmentem tkanek były sporadyczne, a zasięg ewentualnego przemieszczenia materiału ograniczał się do arealu osobniczego padlinożercy – zazwyczaj znacznie mniejszego niż dobowy zasięg przemieszczania żywych dzików w okresie wylęgania choroby. Na tej podstawie autorzy sformułowali wniosek, że dzik stanowi skuteczniejszy epidemiologiczny rezerwuuar wirusa niż jakikolwiek padlinożerca, a redukcja populacji padlinożerców w strefach ASF nie jest uzasadniona jako środek kontroli choroby – zwierzęta te przyczyniają się bowiem do efektywnej eliminacji zakaźnej biomasy ze środowiska (Probst i wsp. 2019).

Dostępne dane wskazują, że aktywność żerowa drapieżników i padlinożerców, nie tylko nie sprzyja transmisji wirusa, ale przyczynia się do jego eliminacji ze środowiska poprzez szybkie odnajdywanie i usuwanie padliny. Proces ten ogranicza czas przetrwania wirusa w środowisku oraz zmniejsza jego lokalną pulę zakaźną (Szewczyk i wsp. 2021). Konsumpcja zakażonych tusz dzika prowadzi do redukcji rezerwuaru wirusa, który w przeciwnym razie mógłby utrzymywać się w środowisku przez długi czas. Tym samym działalność drapieżników wpisuje się w naturalne mechanizmy ograniczające rozprzestrzenianie się patogenu, a nie jego szerzenie. Uzupełniającą rolę w procesie utylizacji tusz odgrywa entomofauna nekrofagiczna – w szczególności larwy muchówek i chrząszczy, które w sezonie letnim odpowiadają za rozkład znacznej części biomasy tusz dzika, co istotnie skraca czas dostępności materiału zakaźnego dla kręgowców padlinożernych, w tym wilków. Jednocześnie dostępne dane wskazują, że larwy owadów rozwijające się w zakażonej padlinie nie pełnią funkcji efektywnych rezerwuarów wirusa, a ich aktywność może sprzyjać jego degradacji i ograniczeniu przeżywalności w środowisku (Probst i wsp. 2019).

Z perspektywy zarządzania epizootią ASF istotne znaczenie praktyczne mogą mieć dane telemetryczne (GPS) pozyskiwane w ramach monitoringu populacji wilka. Lokalizacje wskazujące miejsca żerowania mogą wspierać efektywne poszukiwanie tusz dzika – jednego z kluczowych działań prewencyjnych w zwalczaniu ASF (Szewczyk i wsp. 2021, Palencia i wsp. 2023). Podobną wartość diagnostyczną w monitoringu ma zastosowanie fotopułapek w obszarach aktywności dzika i drapieżników (Palencia i wsp. 2023). Jednocześnie badania z wykorzystaniem fotopułapek potwierdzają utrzymującą się wysoką aktywność ludzi – związaną m.in. z turystyką i zbieractwem runa leśnego – także na obszarach objętych restrykcjami. Odnotowywano przypadki kontaktu ludzi z miejscami przebywania zakażonych osobników w bardzo krótkim odstępie czasu, sięgającym kilkunastu godzin. W konsekwencji to mechaniczne przenoszenie wirusa za pośrednictwem odzieży, obuwia, sprzętu czy niewłaściwe postępowanie z produktami wieprzowymi pozostaje głównym czynnikiem ryzyka

jego rozprzestrzeniania, podczas gdy rola dzikich drapieżników w tym procesie pozostaje marginalna. W związku z powyższym redukcja populacji padlinożerców w strefach objętych afrykańskim pomorem świń (ASF) nie stanowi uzasadnionego środka kontroli choroby, gdyż gatunki te pełnią istotną funkcję ekologiczną, przyczyniając się do szybkiego usuwania tusz padłych dzików stanowiących potencjalne źródło zakażenia ze środowiska.

IV. Kontekst ekologiczny: wpływ epizootii ASF na populację wilków i ich dietę

Należy podkreślić, że pojawienie się i szerzenie ASF wywiera pośredni wpływ na populację wilków. Epizootie ASF powodują drastyczny spadek liczebności dzika, co zmusza drapieżniki do zmiany składu diety na rzecz innych gatunków, takich jak łoś, sarna, jeleni szlachetny oraz bóbr (Klich i wsp. 2021a, 2021b). Monitorowanie tych zmian behawioralnych w połączeniu z analizą przemieszczania się wilków może stanowić wartościowy element zarządzania obszarami dotkniętymi ASF.

Należy zwrócić uwagę na istotne konsekwencje gospodarcze wynikające ze zmian w strukturze bazy pokarmowej wilka, wywołanych przez afrykański pomór świń (ASF). Długoterminowe badania prowadzone w Polsce w latach 2013–2019 wykazały, że drastyczny spadek liczebności dzika (z ok. 257 tys. do 66 tys. osobników) był skorelowany z niemal dwukrotnym wzrostem liczby zwierząt hodowlanych zabijanych przez wilki. Choć wilk, jako oportunistyczny drapieżnik, w pierwszej kolejności kompensuje niedobór dzików poprzez zwiększenie presji drapieżniczej na inne dzikie kopytne (takie jak sarna czy jeleni), to gwałtowne załamanie populacji jednego z głównych gatunków ofiar (spadek o ponad 30%) prowadzi do intensyfikacji ataków na łatwiej dostępny inwentarz. W kontekście zarządzania kryzysowego nagły i znaczący wzrost szkód w rolnictwie może pełnić funkcję „systemu wczesnego ostrzegania”, sygnalizującego niedobór naturalnej zdobyczy w środowisku leśnym. Zjawisko to wymaga szczególnej uwagi służb weterynaryjnych oraz organów ochrony środowiska, zwłaszcza w regionach, gdzie zwalczanie ASF doprowadziło do istotnego spadku liczebności populacji dzika (Klich, Sobczuk i wsp., 2021, Klich, Yanata i wsp., 2021).

V. Wnioski i rekomendacje

Na podstawie analizy dostępnych danych naukowych PIWet-PIB w Puławach wydaje następującą opinię:

- Wilk (*Canis lupus*) nie jest rezerwuarem ani wektorem wirusa ASFV. Badania empiryczne przeprowadzone w Polsce, dostępne dane naukowe oraz stanowisko FLI wskazują, że ASFV nie przeżywa pasażu przez przewód pokarmowy wilka. Próbkę kału od wilków żerujących na tuszach zakażonych dzików dawały wyniki ujemne w kierunku obecności DNA wirusa.
- Twierdzenia o roli wilka jako czynnika aktywnie rozprzestrzeniającego ASF nie mają podstaw naukowych i stoją w sprzeczności z wynikami dotychczasowych badań empirycznych.
- Wilk może odgrywać pozytywną rolę ekologiczną w ograniczaniu transmisji ASFV poprzez usuwanie zakażnych tusz dzika ze środowiska naturalnego.
- Głównymi czynnikami ryzyka dalekodystansowego przenoszenia ASFV pozostają działalność człowieka (transport, myślistwo, gospodarka odpadami), przemieszczanie zakażonych materiałów biologicznych, a lokalnie – bezpośredni kontakt z zakażonymi zwierzętami i kontakt z zakażonymi tuszami.

- Instytut rekomenduje kontynuowanie dotychczasowych działań monitoringowych oraz z zakresu bioasekuracji jako kluczowych narzędzi kontroli choroby, bez podstaw do podejmowania działań wobec wilków w związku z brakiem danych potwierdzających udział tego gatunku w transmisji ASFV.

Z wyrazami szacunku
prof. dr hab. Stanisław Winiarczyk
DYREKTOR
/podpisano elektronicznie/

Literatura:

1. Główny Urząd Statystyczny (GUS). Ochrona środowiska 2025. Warszawa: GUS; 2025. Dostępne na: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/srodowisko-energia/srodowisko/ochrona-srodowiska-2025,1,26.html>
2. Okarma H. Wilk. Biblioteka Przyrodniczo Łowiecka. Kraków 2015.
3. Nowak, S., Mysłajek, R.W., Kłosińska, A., Gabryś, G. (2011). Diet and prey selection of wolves (*Canis lupus*) recolonising Western and Central Poland. *Mammalian Biology*, 76(6), 709-715
4. Beasley DE, Koltz AM, Lambert JE, Fierer N, Dunn RR. The Evolution of Stomach Acidity and Its Relevance to the Human Microbiome. *PLoS ONE*. 2015;10(7):e0134116. doi: 10.1371/journal.pone.0134116. PMC: PMC4519257.
5. Lui CY, Amidon GL, Berardi RR, Fleisher D, Youngberg C, Dressman JB. Comparison of gastrointestinal pH in dogs and humans: implications on the use of the beagle dog as a model for oral absorption in humans. *J Pharm Sci*. 1986 Mar;75(3):271-4. doi: 10.1002/jps.2600750313. Erratum in: *J Pharm Sci*
6. Szewczyk M, Łeppek K, Nowak S, Witek M, Bajcarczyk A, Kurek K, Stachyra P, Mysłajek RW, Szewczyk B. Evaluation of the Presence of ASFV in Wolf Feces Collected from Areas in Poland with ASFV Persistence. *Viruses*. 2021; 13(10):2062. <https://doi.org/10.3390/v13102062>
7. FAQ Afrikanische Schweinepest bei Wildschweinen. FLI, Germany, 2018.
8. Marucco F, Pilgrim KL, Avanzinelli E, Schwartz MK, Rossi L. Wolf Dispersal Patterns in the Italian Alps and Implications for Wildlife Diseases Spreading. *Animals*. 2022;12(10):1260. doi: 10.3390/ani12101260.
9. Klich D, et al. Predation on livestock as an indicator of drastic prey decline? The indirect effects of an African swine fever epidemic on predator–prey relations in Poland. *Ecological Indicators*. 2021. doi: 10.1016/j.ecolind.2021.108419.
10. Klich D, Yanuta G, Sobczuk M, Balcerak M. Indirect Effect of African Swine Fever on the Diet Composition of the Gray Wolf *Canis lupus* – A Case Study in Belarus. *Animals*. 2021;11(6):1758. doi: 10.3390/ani11061758.
11. Palencia P, et al. Not Just Pictures: Utility of Camera Trapping in the Context of African Swine Fever and Wild Boar Management. *Transboundary and Emerging Diseases*. 2023;2023:7820538. doi: 10.1155/2023/7820538.
12. Probst C, Gethmann J, Amler S, Globig A, Knoll B, Conraths FJ. The potential role of scavengers in spreading African swine fever among wild boar. *Sci Rep*. 2019;9:11450. doi: 10.1038/s41598-019-47623-5.